

РЕЦЕНЗИЯ

на трудовете на доц. Тодор Илиев Мишев, единствен участник в конкурса за професор по шифър 1.3. Педагогика на обучението по история/ дидактика на историята/ обявен за нуждите на ИФ при СУ „Климент Охридски” в ДВ бр.102 ат 12-12.2014 г.

проф. Петър Ангелов

За участие в обявения конкурс доц. Тодор Мишев е подал всички 13 на брой необходими документи изисквани от закона. От приложената Автобиография е видно ,че през 1990 г. той става асистент по Методика по историята в Катедрата по Архивистика и помощни исторически дисциплини / АПИД/ Специално искам да подчертая ,че до участието си в настоящия конкурс той преминава последователно през всички степени на университетската преподавателската кариера – асистент, старши асистент, главен асистент и доцент за период от 1991 до настоящата 2015 г. С други думи той притежава един значителен преподавателски стаж, като само от придобиването на званието „доцент” до ден днешен са изминали 9 години. Обръщам внимание на този факт на фона на забелязващата се обезпокоителна тенденция в последните няколко години, след приемането на новия закон за Научните степени и звания, някои колеги да проявяват „нетърпение” в своето кариерно развитие без да натрупат достатъчно преподавателски стаж и опит в избраната от тях научна област на историята.

От приложената справка е видно, че има пълно съответствие между шифъра на обявения конкурс и дългогодишната преподавателската дейност на доц. Тодор Мишев. Той чете задължителни лекции студенти – историци по „Дидактика на историята” и „Методика на историята” ,а така също избираеми курсова по дисциплините „Терминология и понятия в обучението по история, „Историческа география в училищното историческо образование” и „История и общество” Тези курсове се водят и в магистърската специалност „Училищно историческо образование” За участието в конкурс за професор е особено важно да се отбележи, не само наличието на съответствие между шифъра на конкурса и естеството на преподаваните дисциплини, но и до каква степен това преподаване е обвързано с научната и приложна дейност на кандидата. Представения списък от научни трудове на доц. Тодор Мишев от пръв поглед ни убеждава, че това съответствие между преподаване и научни занимания е налице .Общия списък на трудове включва 7 монографии/ една в съавторство/ два учебника, две съставителства на сборници и 52 студии и статии. Съгласно изискванията на

закона за настоящия конкурс подлежат на рецензия само онези трудове, създадени след придобиване на научното звание „доцент” Те са обособени в отделен списък, който включва две монографии, две съставителства на сборници и 34 студии и статии. В своята рецензия ще обърна внимание преди всичко на двете монографии, които до голяма степен покриват по съдържание и насоки научните занимания на кандидата намерили отражение в неговите студии и статии за периода 2006-2015 г. Първата монография „Историята - дидактика, методика ,краезнание” е публикувана през 2014 г. Тя съдържа проучванията на кандидата в три тематични кръга. Първият от тях е свързан с проучване на ролята на историята в съвременния живот. Обособени са седем самостоятелни теми, в които се проследява как историята влияе върху обществото при неговото възприемане на миналото и настоящето. Особен акцент е поставен върху въпроса за трансформацията, която претърпява академичния текст, в медиите и учебниците по история за да достигне до самосъзнанието на отделната личност или на група хора. Наблюденията на автора придобиват особено значение в последните 25 години ,когато политическата цензура и идеологически забрани останаха в историята, появиха се изследвания за малко познати исторически събития, даде се възможност да се пишат по няколко учебника по история , а някои медии и издателства се превърнаха в свободна трибуна не толкова на специалисти колкото на любители – историци. Несъмнено приносен характер имат и наблюденията на доц. Тодор Мишев доколко едно общество може да се ориентира адекватно в пространството и времето, между националното и глобалното, между паметта за миналото и забравата. В изследването на тези проблеми авторът е демонстрирал добро познаване на историческите факти, внимателна работа с извори от различно естество, умение да стигне до сърцевината на проблемите, да направи убедителна съпоставка между различните източници, които дават информация и правят оценка на събитията. Особено важно е, че много от наблюденията почиват не само върху добро познаване на писаните текстове, но произтичат и от практическия опит придобит от доц. Тодор Мишев в средното училище при работата си със студенти и ученици. Изтъкнатите изследователски качества могат да бъдат забелязани и в следващия раздел на монографията, който е посветен на методиката на историята. Избрани са пет важни теми от политическото и културно минало на България и е проследено как те са отразени в учебниците по история Става дума историята на Атон и манастирите в българските земи, проблема за изселниците и преселниците на Балканите, Априлското въстание, Отечествения фронт и 9.09 1944 г. и историята на Западните покрайнини. Както се вижда направен е интересен подбор, който включва, както теми, чиято интерпретация не е претърпяла особена промяна в годините, така и такива, които са били позабравени или са актуални със своя нов прочит” Специално внимание е обърнато на баланса на фактите в различните учебници, както и на понятийния апарат и способността на учениците

да го усвоят. Наблюденията на автора са твърде актуални на фона на изтъкнатото вече обстоятелството за появата на плурализъм в писането на учебниците по история и навлизането на Интернет като възможност за намиране на алтернативни източници на историческото знание. Без съмнение тези тенденции ще доведат и до промяна в съдържанието и облика на бъдещите учебници по история, но едва ли ще ги направят един ден излишни, както пророкуват някои „революционери“ в образованието. Нито пък надявам се ще се случи и това, за което други мечтаят, а именно налагането на един единствен учебник по история.

В последния раздел на монографията са включени няколко разработки по историческо краезнание. Те засягат въпроси свързани с историята и дейността на различни образователни институции като дейността на ЦДГ „Ален „Мак“, читалище „Петър Берон“ в Реброво и читалище „Ангел Димитров“ в село Сарафово. Отделни изследвания са посветени на ежедневието в с. Реброво в следата на ХХ в., на въпросът за църквата и историческото краезнание в историко-географските представи на учениците от 12 клас, както и на живота и дейността на народния учител Георги М. Казаков. Общото впечатление, което остават тези изследвания е, че те са изградени на основата на издирени и анализирани от автора свежи архивни източници. В последната разработка интересни наблюдения са изказани за знанията на учениците по отношение на връзката между историята на църквата и краезнанието. С оглед подобряване на тяхната информираност по този въпрос, която според автора показва редица слабости, са приложени и примерни задачи и упражнения, които могат да се използват от учителите в часовете по история.

Втората монография под надслов Дидактика на историята, минало и съвремие е издадена през настоящата 2015 г. и заедно с библиографията наброява 425 с. В нея са включени четири студии, които са обединени от проблема „минало-настояще“. Първата от тях е посветена на регионалната история и нейното присъствие в градската символика на град Бургас. Основната цел, която си е поставил автора в тази студия е не толкова да ни занимава със съдържанието и стойността на различни писания за историята на гр. Бургас, колкото да проследи движението на символите, начина по който се формира историческата памет на град Бургас. За тази цел разбира се са използвани, както отделни изследвания, така и голям брой архивни материали от Държавния архив на град Бургас. В хода на своето изследване авторът е достигнал до интересни изводи относно това как една местна власт през различни исторически периоди е в състояние да влияе със своите решения доста често избирателно и конюнктурно върху историческата памет на своите съграждани, чрез имената на градските улици, чрез поставянето на паметни плочи и чрез промяна в наименованията на различни обществени обекти. Студията е изградена върху обилен архивен материал, наситена е с

фактология, даже за по-голяма прегледност са приложени в табличен вид и промените, които биват извършвани с имената на отделни улици. Четейки тези редове наистина може да се запитаме как е възможно една местна власт понякога да се занимава толкова усърдно с подобна дейност. Убедителен отговор на този въпрос се е опитал да даде авторът на студията, чиято структура, между другото може да се използва като модел за изследване на подобна проблематика и за историята на други градове в България. Моят съвет към доц. Тодор Мишев единствено е свързан с необходимостта може би в края на изследването да се направи едно цялостно обобщение на основните резултати и наблюдения, споделени на различни места в изложението.

Втората студия в монографията отразява погледа на съвременниците към едно забележително събитие от нашата история, а именно Балканските войни. Изборът очевидно не е случаен, тъй като е добре известно, че те спадат към събитията, които са претърпели различни и често пъти коренно противоположни оценки в нашата и чужда историография. Изследването е базирано върху внимателен анализ на информацията за това събитие в нашите учебници и тези на останалите балкански страни. За по-голяма прегледност изложението на различни събития е представено в табличен вид. Интересни наблюдения са изказани по повод опита да се правят паралели с други исторически епохи, отразяването на различни географски реалии в учебниците и т.н. Оригинална по своето съдържание и последната част от студията, в която се дава място на т.н. „хипотетична история“, а именно, какво би станало ако България бе излязла победителка от войната през 1913 г. Доц. Тодор Мишев е наясно с условността на един такъв въпрос, който понякога задават към историците, а именно, „какво би станало ако“ и твърде произволните и понякога абсурдни отговори, които могат да бъдат дадени. Важно е да се отбележи, че в конкретния случай наблюденията и заключенията на автора се базират върху писмени есета на студенти по история, които разбира се в определена степен са картина и тяхната информираност и способност за историческо прогнозиране.

В следващата глава е поставен един не по-малко актуален въпрос свързан с представата за Тодор Живков от учебниците по история до съзнанието на студентите. Поставеният проблем е важен, защото тази личност до голяма степен олицетворява цяла епоха от нашата история, събужда и до днес противоречиви оценки от възхвала и носталгия по миналото, до пълно отрицание и заклеймяване. Авторът е изследвал именно движението на този образ от учебниците по времето на социализма и прехода до 1996 и в съвременните учебници по история до 2014 г. За тази цел се обръща внимание на понятийното разнообразие и подбора на фактите в учебниците при оценката на Тодор Живков и свързаните с неговото управление развитие на дипломатията, икономиката и културата на НРБ. Важен

елемент в изследването е и последната част, която съдържа анализ на ученическите спомени и студентски оценки за личността Тодор Живков по отношение на такива важни въпроси като отношенията ни със СССР, Преустройството Възродителния процес и т.н.

В последната четвърта студия се анализират уменията на учениците и трудностите, които срещат понякога да локализират историко-географски обекти от миналото и да придобият повече информация за тях. За целта са анализирани различни проблеми свързани с историческата география и нейното място в училищното историческо образование. Анализирано е конкретното историко-географско съдържание и понятиен апарат в различни учебниците по история. За целта са подбрани два урока от българското средновековие свързани с управлението на цар Симеон и цар Самуил както и едно важно събитие от новата история - обявяването на независимостта от 1908. Безспорно интересни са наблюденията свързани с анализа на присъствието на историческата география в кандидатстудентски работи посветени на темата „Църковно-националната борба през Възраждането.“ Те дават добър материал за размисъл с какви знания и представи по историческа география се „излиза“ от средното образование и какво още може да се желае в тази насока.

От всичко казано дотук става ясно, че в обявения конкурс за проф. доц. Тодор Мишев кандидатства не само с един солиден преподавателски стаж, но с достатъчна на брой научна продукция. Сред нея се открояват със своята несъмнена стойност двете разгледани монографии, посветени на актуални проблеми от методиката и дидактиката по история. Смяя да направя това заключение на базата на моя собствен опит като учител в НГДЕК и дългогодишен преподавател в СУ. Тези проблеми винаги са ми били винаги близки поради факта, че съм автор на 15 учебника за различните степени от средното образование и методически книги за учителя. Няма съмнение, че проучванията на доц. Тодор Мишев биха послужили като модел на по-нататъшни изследвания и същевременно ще бъдат особено полезни на всички онези фактори, от които зависи реформата в средното образование и изработването на нови насоки за написване на учебниците по история. Без колебание препоръчвам на членовете на уважаемото жури да гласуват с положителен вот за присъждане на научната длъжност „професор“ на доц. Тодор Мишев. Той напълно я заслужава.